

בענין גזירה לגזירה

1. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף כא עמוד א

הכא אי לאו שניות - פגע בעררה גופה. רב כהנא אמר, מהכא: ושמתם את משמרת, עשו משמרת למשמרת. אי"ל אביי לרב יוסף: הא דאורייתא היא! דאורייתא ופירשו רבנן. כל התורה נמי פירשו רבנן! אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

2. תלמוד בבלי מסכת חולין דף קד עמוד א

ואסור להעלות [וכו']. אמר רב יוסף: שמע מינה בשר עוף בחלב דאורייתא, דאי סלקא דעתך דרבנן, אכילה גופה גזירה, ואנן נגזר העלאה אטו אכילה! ומנא תימרא דלא גזרינן גזירה לגזירה - דתנן: חלת חוצה לארץנאכלת עם הזר על השלחן, וניתנת לכל כהן שירצה.

3. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ג עמוד א

היא גופה גזרה, ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה? - כולה חדא גזרה היא.

4. רש"י מסכת ביצה דף ב עמוד ב

הא דאמרינן בכולי תלמודא שאין גוזרין גזרה לגזרה - מהאי קרא נפקא: ושמתם את משמרת - עשו משמרת, כלומר גזרה, למשמרת - לתורת, ולא משמרת למשמרת, שלא יעשו גזרה לגזרה.

5. מרומי שדה מסכת יבמות דף כא עמוד א

ומשמע דרך בעריות איכא דרש זה, ולא בכל התורה כולה. ואף על גב דרש"י פי' בריש מסי' ביצה, דהא דאין גוזרים גזירה לגזירה הוא משום שאין עושין משמרת למשמרת, מכ"מ אין הכוונה דבכה"ת למדו גזרות מהאי קרא, אלא דכמו בעריות דיש סמך לגזרות, ומכ"מ אין עושין משמרת למשמרת, ומכש"כ לכל התורה כולה. והא דבאמת חקרו האמוראים על שניות יותר מהרבה גזרות, היינו משום שלא מצינו שגזרו אלא על דבר שיש בו מעט מהאיסור. משא"כ שניות הוא היתר גמור. וכיוב"ז גזרו על בישולי נכרים, והוא ג"כ משום עריות דנכריות..

6. תשובת הגאונים חמדה גזירה סי' עז לרב שר שלום,

שהרי אמרו חכמים בכל מקום גזירה לגזירה לא גזרינן דא"כ נתמלא גזרות

7. שו"ת עמק הלכה חלק א סימן לד

דהנה בהא דאין גוזרין גזירה לגזירה יש שתי הבנות, האחד הוא דאין היכולת ביד חז"ל לגזור יותר מחדא גזירה, כדיליף מקרא דושמרתם ולא משמרת למשמרת דאסור לגזור יותר מחדא גזירה, והבי' יש לומר דבאמת אין איסור לגזור יותר מגזירה אחת, רק דהוא מקובל אצל חז"ל שלא לגזור רק חדא גזיר... ובאמת כי בלשון המורגל בש"ס "ואנן ניקום ונגזור" מוכח קצת דהיכולת ביד חכמים לגזור רק דהוא נגד המקובל... אמנם בגוף הדבר לומר דושמרתם אינו חוב שהטילה תורה על החכמים לעשות משמרת לתורה, הנה מדברי הרמב"ם בהקדמה לסדר זרעים נראה דושמרתם הוי חוב גמור שהטילה תורה על החכמים לעשות משמרת עיין שם, ולפי זה שוב אין לנו לימוד לאסור גזירה לגזירה, דיש לומר הפירוש ולא משמרת היינו שכ"כ אינם מחויבים כנ"ל אבל איסורא ליכא, ולדידיה צריך לומר דהענין דאין גוזרין הוא כלל מקובל ביד חז"ל שלא לגזור, אבל היכולת בידם לגזור רק שלא נהגו כן. ובטעם הדבר מדוע באמת נהגו כן שלא לגזור רק חדא גזירה, נראה דהנה בכל גזירה שגזרו חז"ל הוא מחשש שמא יבוא לעשות איסור, אבל אינו ודאי שיבוא לידי איסור... ומעתה בגזירה לגזירה הרי יש לנו ב' צדדים, שלא יבוא לידי איסור, ואף אם יארע פעם אחד שיבוא לידי איסור הוא בגדר מלתא דלא שכיחא, ואם כן כמו מדל"ש לא גזרו בה רבנן מהאי טעמא גופא אין גוזרין גזירה לגזירה, דזה הוי מלתא דלא שכיחא לעשות איסור ובמלתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן.

8. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף יז עמוד ב- יח עמוד א

משנה. חל להיות אחר השבת, בית שמאי אומרים: מטבילין את הכל מלפני השבת, ובית הלל אומרים: כלים מלפני השבת, ואדם בשבת. ושון שמשקיף את המים בכלי אבן לטהרו, אבל לא מטבילין. ומטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה.

גמרא. דכולי עלמא מיהת כלי בשבת לא, מאי טעמא? רב יוסף אמר: גזרה משום סחיטה. - אמר ליה אביי: תינח כלים דבני סחיטה נינהו, כלים דלאו בני סחיטה נינהו מאי איכא למימר? - אמר ליה: גזרה הני אטו הני.

מיקרופידיה תלמודית

באיסורי שבת

ישנם איסורי שבת שנחלקו בהם אמוראים אם גוזרים גזרה לגזרה:

אביי אסור לעמוד בשבת ברשות היחיד או ברשות הרבים ולהשיט ראשו לכרמלית (ראה ערכו) ולשתות שם, כדרך שאסור לעמוד ברשות היחיד ולשתות ברשות הרבים גזרה שמא יוציא הכלי אליו, ואף שהוצאה לכרמלית אינה אסורה אלא מדרבנן; ורבא מתיר, שהיא גופה גזרה ואין לגזור גזרה לגזרה (שבת יא ב). וכן נחלקו אם אסור לאומן לצאת בערב שבת סמוך למנחה בכלי אומנותו התחובים בו שמא ישכח ויטלטלם בשבת, באופן שאם יוציא אותם בשבת אינו אסור אלא מדרבנן (ראה שם בגמרא).

טעמים שונים כתבו ראשונים שבתו של אביי, שהרי במקומות אחרים אף הוא סובר שאין גוזרים גזרה לגזרה (ראה ביצה ג א):

- יש אומרים שאינו גזור אלא באיסורי שבת (רש"י שבת שם ד"ה מאי לאו).
 - יש שכתבו שבהוצאה בלבד הוא שגור אביי (תוספות שם ד"ה אמר), ובטעם הדבר יש שהסבירו, שמתוך שהיא קלה בעיני כל אדם (ראה ערך מוציא בענין שנקראת הוצאה מלאכה גרועה) החמירו בה (תוספות הרא"ש שם), או שבשתייה שייך יותר לגזור שמא יביא הכלי אצלו, וכן בכלים התחובים בו שייך לגזור יותר (תוספות עירובין צח א ד"ה אלא. וראה להלן: במקומות שגזרו).
 - ויש שכתבו שסובר שאין זו גזרה לגזרה אלא גזרה אחת (רמב"ן ורשב"א שבת שם ד"ה אמר. וראה שם שיש נוסחאות בגמרא: ואביי כולה חדא גזרה; חידושי הר"ן שם בשם הרא"ה. וראה להלן: בגזרה אחת בגדר מה נקרא גזרה אחת).
- הלכה כרבא, בין בשתייה בכרמלית (רמב"ם שבת טו ב; טושי"ע או"ח שן א), ובין ביציאה בערב שבת (מגיד משנה שבת יט כא וכו, בדעת הרמב"ם: בית יוסף או"ח רנב; מגן אברהם שם ס"ק כג, בדעת הטושי"ע).
- ויש שכתבו בדעת אחד מהראשונים שפוסק כאביי בזה (ט"ז שם סק"ח, בדעת הרי"ף).

במקומות שגזרו

יש מקומות שגזרו גזרה לגזרה, ואין לדמות גזרות חכמים זו לזו (תוספות חולין קד א ד"ה ומנא), והרבה פעמים מצינו כך בתלמוד (מגן אברהם שמח סק"ד), כגון:

- אין טובלים כלים בשבת אף בבור שבחצרו, גזרה משום בור ברשות הרבים, לרבה שסובר בטעם האיסור בבור ברשות הרבים משום גזרה שמא יטלנו בידו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים (ביצה יח א), שהחמירו חכמים בתקנה זו לגזור גזרה לגזרה (ראה רש"י שם ד"ה ומי גזרינן).
- לא יתן מים בערב שבת לתוך כלי שתחת הנר מפני שהוא מכבה את הניצוצות הנופלים לתוכו (משנה וגמרא שבת מז ב), מפני שגוזרים ערב שבת משום שבת, ובשבת עצמה יש לחשוש כשיעשה כך שמא יבוא לידי כיבוי בידיים, ואף שהיא גזרה לגזרה ידוע היה לחכמים שכאן שייך לגזור יותר (תוספות שם ד"ה מפני).
- באיסור מוקצה (ראה ערכו) בשבת גזרו גזרה לגזרה (קונטרס אחרון לשו"ע הרב רנב יד, על פי שבת קכב א, וטוש"ע שכה יא) וכיוצא.
- במקום שחששו לחשוש רחוק מסתבר שיש לחשוש אף לדבר שהוא כעין גזרה לגזרה (תוספות גיטין יא א סוף ד"ה לא).

באיסור כרת

יש מקרים שגזרו גזרה לגזרה מחמת חומר האיסור, כגון טבילת נדה בשמיני של ספירתה ביום שגזרו משום טבילת שביעי ביום, ואף שהיא עצמה אינה אלא גזרה דרבנן, משום חומר איסור כרת חששו לכך (חידושי הרמב"ן נדה סז ב ד"ה ובודאי, ורשב"א שם ד"ה ובנמוקי, והובאו בבית יוסף יו"ד קפג וקצו) ^[2].

בדבר המצוי

בדבר המצוי ורגיל כתבו אחרונים שגוזרים גזרה לגזרה, ולכן אפילו לסוברים שדבר שהוא משום שבות (ראה ערכו) לא גזרו עליו בין השמשות, מודים הם שעירוב שנתנו בראש קנה שאינו תלוש, אינו עירוב, גזרה שמא יקטום (ראה עירובין לד ב. וראה ערך ערובי תחומין), אף על פי שהיא גזרה לגזרה (שו"ת חכם צבי עה).
וכן בכל מקום שקרוב לידי פשיעה גוזרים גזרה לגזרה (באור הגר"א או"ח רנב ס"ק כט, על פי שבת נד ב שאף רבא מודה בחצר שיש לגזור. וראה להלן: בגזרה אחת).

שלש גזרות

יש שכתבו שאף למי שסובר שגוזרים גזרה לגזרה, שלש גזרות אין גוזרים זו משום זו (מהרש"א שבת כד א בתוספות ד"ה גזרה, וראה שמצדד לרבה שגוזרים גזרה לגזרה בבי גזרות ולא בגי).

בגזרה אחת

הטעם שגזרו בגזרה אחת

כששתי הגזרות נגזרו בגזרה אחת אין זו בגדר גזרה לגזרה, כגון ביצה שנולדה ביום טוב שאסורה (ראה משנה ביצה ב א), שלרב יוסף הטעם גזרה משום פירות הנושרים מן האילן בשבת (גמרא שם ב), ולרבי יצחק גזרה משום משקים שזבו (שם ג א), אף שפירות הנושרים עצמם איסורם משום גזרה שמא יעלה ויתלוש, וכן משקים שזבו איסורם משום גזרה שמא יסחט, אין זו גזרה לגזרה שכולה גזרה אחת היא (גמרא שם).
יש שהסבירו שגזרה אחת היא, שכשנמנו וגזרו על פירות הנושרים או משקים שזבו אף הביצה שנולדה בכלל גזרת חכמים היתה, שאף היא כפרי הנושר או כמשקה שזב (רש"י ביצה ג א ד"ה חדא וד"ה משום).
ויש שהסבירו שכששתי הגזרות נגזרו בשעה אחת הרי זו גזירה אחת, שהרשות ביד בית דין לגזור בשעה אחת שתי גזרות, אם ראו שלא תתקיים גזרה זו אלא אם כן גזרה אחרת תחזק אותה (פירוש המשניות לרמב"ם שבת ד ולכן אסרו להעלות בשר עוף על השולחן עם הגבינה, אף לדעת הסוברים - וכן הלכה (ראה ערך בשר בחלב) - שאף אכילתו בחלב אינה אלא מדבריהם, שגזרה אחת היא, שאם לא זה לא יעמוד זה (רשב"א חולין קד א ד"ה רב, וראה גמרא שם ב).

בעריות

יש שנחלקו אמוראים בגזרה לגזרה אם היא גזרה אחת: אשת אחי האם מן האם מותרת לרב ספרא, שאין לגזור משום אשת אחי האב מן האם, או משום אשת אחי האם מן האב, שהן עצמן גזרה משום אשת אחי האב מן האב, ואין גוזרים גזרה לגזרה, ולרבא אסורה, שכולן קרויות אשת הדוד, כדרך שגזרו בכמה שניות - עריות האסורות מדברי סופרים - גזרה לגזרה מטעם זה, כגון אם אמו שהיא אסורה מדרבנן משום אמו, וגזרו על אם אביו משום אם אמו, שכולן אם זקנה קוראים להן, וכן אשת אבי אביו אסורה מדרבנן משום אשת אביו, וגזרו על אשת אבי אמו משום אשת אבי אביו, שכולן אשת אבי זקנו קוראים להן (יבמות כא ב).
הלכה כרבא (רמב"ם אישות א ו; טוש"ע אבן העזר טו יח. וראה ערך אשת אחי האב: שניות).

באיסור אכילת חמץ

כשגזרו בערב פסח על אכילת חמץ שעה אחת לפני השעה שהיא עצמה אינה אסורה אלא מדרבנן (ראה ערך חמץ: בערב פסח) אין זה גדר לגדר, ששעה אחת קודם מתחלפת עם השעה האסורה (ירושלמי פסחים א ד), והיא גזרה אחת, שמכיון שאדם טועה בשעה ודאי יבוא לטעות בה (קרבן העדה שם).